

Handläggare:
Thomas Strid

Förslag till beslut om ändring av Gömmarens naturreservat i Huddinge kommun

Beslut

Med stöd av 7 kap 4 och 7 §§ miljöbalken (1998:808) beslutar kommunstyrelsen i Huddinge kommun att ändra gränsen för Gömmarens naturreservat till att omfatta det område som avgränsats på bifogad karta (bilaga 1). Med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken beslutar Huddinge kommun om nya föreskrifter och syfte för reservatet, som skall ersätta tidigare föreskrifter och syfte i kommunens beslut från 1995.

Naturreservatets namn skall vara Gömmarens naturreservat.

Syfte

Syftet med naturreservatet skall vara att bevara ett område av stort värde för det rörliga friluftslivet samt som undervisningsområde och utflyktsmål för skolor och barnomsorg. Syftet är vidare att bevara samt utveckla områdets vetenskapliga natur- och kulturvärden samt fornminnen.

Syftet ska nås genom att:

- delar av området (zon A) undantags från skogsbruk
- särskild hänsyn tas till naturmiljön och friluftslivet i samband med skogsbruket
- lämna vissa skogsbiotoper där de vetenskapliga naturvärdena ges möjlighet att utvecklas
- gynna en artrik flora på vissa gräsmarker med slätter och/eller bete
- bevara en ålderdomlig landskapskaraktär runt Kolartorpet, Fullersta kvarn och Långängen
- skydda områdets fornlämningar
- underlätta områdets nyttjandemöjlighet för friluftslivet

- informera om områdets kultur- och naturvärden.

Föreskrifter

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar Huddinge kommun med stöd av 7 kap 5, 6, och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter skall gälla inom naturreservatet. Dispenser/tillstånd prövas av Huddinge kommun.

A. Föreskrifter med stöd av 7 kapitlet 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att förfoga över fastigheter inom naturreservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det förbjudet att

1. avverka levande eller döda träd och buskar eller utföra andra skogliga åtgärder inom zon A (se bifogad karta bilaga 1),
2. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi eller ytförhållanden genom att schakta, spränga, gräva, muddra, borra, utfylla eller vidta liknande åtgärd. Undantag är åtgärder som ingår i normalt jord- och skogsbruk samt normal skötsel av ledningar,
3. sprida handelsgödsel och bekämpningsmedel på skogsmark och naturbeten,
4. uppföra stängsel eller hägnader med undantag för staket kring bebyggd tomtplats; dock får erforderliga stängsel för betesdjur uppföras under förutsättning att passager anordnas så att allmänhetens tillträde inte hindras eller avsevärt försvåras.

Utan kommunens tillstånd är det förbjudet att

1. anordna upplag, avfallstipp annat än tillfälligt för jord- och skogsbrukets behov,
2. anlägga brygga,
3. använda kemiska bekämpningsmedel,
4. dika, dämna eller på annat sätt förändra områdets dräneringsförhållanden,
5. plantera eller så barrträd på mark som inte tidigare varit barrskogsbevuxen,
6. odla energiskog,
7. uppföra ny anläggning eller utöka befintlig anläggning,
8. anlägga eller väsentligt ändra väg eller parkeringsplats om inte annat anges i skötselplanen,
9. dra fram mark- eller luftledning,

10. anlägga tält- eller campingplats,

11. avverka eller utföra annan skoglig åtgärd utöver vad som anges i fastställd skötselplan.

Föreskrifterna skall inte utgöra hinder mot att de åtgärder som är nödvändiga i samband med områdets skötsel och som anges i bifogad skötselplan. Ej heller skall föreskrifterna utgöra hinder mot de mindre arbetsföretag som krävs för den normala skötseln av områdets byggnader och anläggningar. Föreskrifterna skall inte heller utgöra hinder att fälla träd och buskar utefter befintliga kraftledningsgator. Bostadsfastigheter inom naturvårdsområdet berörs ej av föreskrifterna i beslutet om ej annat anges. Föreskrifterna ska ej utgöra hinder mot de åtgärder som sker för att genomföra en detaljplan för en idrottsplats vid Kolartorp.

På bostadsfastighet är det ej tillåtet att uppföra helt ny byggnad, göra om- och tillbyggnad samt uppföra komplementbyggnader utan bygglov. 8 kap 4 § andra stycket punkt 1-3 PBL äger ej tillämpning.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kapitlet 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare, arrendatorer och andra innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande åtgärder och anordningar vidtas för att tillgodose syftet med naturreservatet, nämligen:

1. Utmärkning av naturreservatets gränser samt uppsättning av reservatsskyltar och övriga upplysningsskyltar,
2. I övrigt de åtgärder som framgår av bifogad skötselplan, såsom anläggande av parkeringsplats för ett mindre antal personbilar.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kapitlet 30 § miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det för allmänheten förbjudet att

1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning genom att borra, hacka, spränga, rista, måla eller dylikt,
2. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, samt att skada vegetationen i övrigt t.ex genom att gräva upp växter som ris, örter, gräs, mossor eller lavar,
3. framföra motordrivet fordon eller annat fordon såsom cykel annat än på anvisade vägar,
4. störa djurlivet (t.ex genom att klättra i boträd, uppehålla sig i närheten av fågelbo eller gryt, fånga eller döda däggdjur, fåglar, kräl- och groddjur),
5. beträda ön (fastighet Glömsta 1:14) i sjön Gömmaren under perioden 1/4-15/7,
6. fiska i sjön Gömmaren utan erlagt fiskekort,
7. göra upp eld annat än på anvisade och iordningställda platser,

8. ställa upp husvagn eller släpvagn,
9. rida annat än på anvisade vägar, stigar och områden,
10. medföra okopplad hund (gäller ej jakträttsinnehavare inom området i samband med jakt och markägare inom sin egen fastighet i naturreservatet),
11. på ett störande sätt använda radioapparat, grammofon, bandspelare, musikinstrument e d,
12. sätta upp skylt, tavla, plakat, affisch eller liknande,
13. parkera annat än på anvisade platser.

Föreskrifternas ikraftträdande

Föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då författningen utkom från trycket i länets författningssamling varvid tidigare föreskrifter för naturreservatet, Stockholms läns författningssamling 01FS 1998:67, upphör att gälla.

Skötsel och förvaltning

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken med mera fastställer kommunstyrelsen i Huddinge kommun bifogad skötselplan (bilaga 2) med mål, riktlinjer och åtgärder för naturreservatets skötsel och förvaltning.

Naturvårdsförvaltare och tillsynsmyndighet är Huddinge kommun. Ansvarsfördelning mellan förvaltning och tillsyn regleras sedan i kommunens reglementen och delegationsordningar. Vid den löpande förvaltningen skall samråd äga rum med tillsynsmyndigheten samt med berörd fastighetsägare.

SKÄLEN FÖR KOMMUNENS BESLUT

Beskrivning av området

Gömmarområdet är ett större skogsområde av regional betydelse för friluftslivet, beläget mellan Vårby, Skärholmen, Segeltorp, Snättringe, Fullersta samt Glömsta.

Gömmarområdet ligger i de mest tätbefolkade delarna av Huddinge kommun. I nordväst ansluter dessutom Stockholms kommun med Skärholmen. Ett trettiotal förskolor och fritidshem samt åtta skolor inom Huddinge kommun samt tio skolor och ett antal förskolor och fritidshem inom Stockholms kommun, ligger i kanten av området. Tre tunnelbanestationer finns i närheten, Vårby gård, Skärholmen och Masmo.

Området tangeras av två idrottsplatser. Många stigar, löpspår och liknande går genom området. Allt detta gör att området är mycket välbesökt både under dag- och kvällstid.

Gömmarområdet är i huvudsak ett skogsområde. Sjön Gömmaren är hjärtat i området, åtminstone då det gäller friluftsvärdet, och många stigar leder hit. Detta gör Gömmarområdet mycket lämpligt både för skidåkning och vandring. Genom skogsområdet löper smala sprickdalar där näringsrika leror sedimenterat och möjliggjort odlingar. En sådan sprickdal är den som löper från Kolartorpet till Fullersta kvarn och vidare mot sydost. Denna dalgång är ett viktigt cykel- och promenadstråk ned mot centrala Huddinge. I andra sprickdalar finns myrar, som t ex dalarna som leder ned mot Gömmarens stränder. Stora skogsarealer har avverkats tämligen nyligen och skogen är därför ung.

Sjön Gömmaren är ett mycket populärt utflyktsmål där det finns möjlighet att bada och fiska. För de boende i Segeltorp är skogen i närheten ett välbesökt område, där rester av det gamla odlingslandskapet mot Juringe gård med hassel och vackra fristående ekar finns kvar. Den södra delen av Gömmarområdet utnyttjas av de boende på Myrstuguberget och i Vårby-Haga.

Göta Landsväg gick på 1600-talet förbi Vårby källa och här låg den första Snickarkrogen. Snickarkrogen (som brann ner 1992) och rester av den gamla vägbanken visar ett vägnät med ursprung från 1800-talet.

Vid Gömmaren ligger Gömmartorp som troligen byggdes i slutet av 1600-talet.

Såväl Fullersta kvarn som Kolartorp är portar till friluftsområdet Gömmaren. Båda ligger de i utlöpare av bördiga sprickdalar. Men torparna i Fullersta kvarn och Kolartorp har inte i första hand varit jordbrukare. Som huvudsyssla eller bisyssla har de utvunnit energi ur utmarken, bl a genom att framställa träkol. Man bör kunna hitta kolbottnar efter milor och tjärdalar i skogen.

Vid Fullersta kvarn finns fortfarande kvarnfundamentet och kvarntorpet kvar. Ovanför kvarnlämningarna ligger de gamla dammarna kvar. Via dammarna rinner den bäck som försörjt kvarnen. I denna miljö finns även ett rikt växt- och djurliv med flera ovanliga arter.

För den vetenskapliga naturvården hittar vi några intressanta områden. Av högsta skyddsvärde är Gömmarravinen vilken innehåller flera sällsynta kärlväxter (såsom storgröe *Poa remota* och skärmstarr *Carex remota*) och mossor (mörk husmossa *Hylocomium umbratum* och dunmossa *Tricholea tomentella*). Länsstyrelsen har klassat Gömmarbäcken med mycket högt naturvärde i sitt naturvårdsprogram från 1983. Vid Fullersta kvarn finns även en mindre fuktskog med förekomst av flera mycket exklusiva arter bl a alsidenmossa som motiverat att området utpekats som ett Natura 2000-område. Andra värdefulla områden är sjön Gömmaren, skogen vid Segeltorp, övriga omgivningar runt Fullersta kvarn, Kolartorp samt några mindre skogspartier spridda i området. Grundvattentillrinningen till Vårby källa, väster om E4:an, ligger till viss del inom västra delen av Gömmarområdet.

Avsikten är att fortsatt skogsbruk skall bedrivas och kulturmarkerna hävdas av markägare och arrendatorer. Undantag vad gäller skogen är att vissa känsliga naturområden undantas från skogsbruk för de höga naturvärdenas skull. Skötselplanen skall utgöra ett stöd för hänsynstagande och samordning av verksamheten.

Inom norra delen av Gömmarens naturvårdsområde, vid Segeltorp, finns ett detaljplanelagt område med ridstall. Ett förslag till detaljplan för en idrottsplats vid Kolartorp, Långängen har sänts ut på remiss parallellt med detta naturreservatsförslag.

Genom Gömmarområdet löper ett reservat för en 400 kV-ledning, se kartan bilaga 1.

Ärendets beredning

Huddinge kommun inrättade Gömmarens naturvårdsområde genom beslut i kommunstyrelsen 25 maj 1995. (med anledning av miljöbalkens ikraftträdande januari 2000 benämns därefter alla naturvårdsområden som naturreservat)

Översiktsplan 2000 antagen 17 december 2001 anger ett område inom Gömmarens naturreservat som område för motion/rekreation. Av planbeskrivningen framgår att "ett reservat för en framtida idrottsplats anges öster om Kungens Kurva. Den ersätter i så fall Västerängs IP ...".

Översiktsplanens underlag anger att anläggningen ligger inom område berörd av intressant kulturmiljö samt inom bevarandeområde, värdefullt natur-, kultur- och friluftslivsområde enligt miljöbalken 3 kap 6 §. Även gränsen för Gömmarens naturreservat framgår av översiktsplanen.

Kommunstyrelsen beslöt 26 mars 2001:

-Byggnadsnämnden får i uppdrag att upprätta ny detaljplan för området vid Kolartorpsvägen enligt intentionerna i näringslivs- och exploateringskontorets tjänsteutlåtande, 2001-03-08, samt lokaliseringsutredningen "Utredning om alternativ till Västerängs idrottsplats"

-Byggnadsnämnden får i uppdrag att ge förslag på hur naturreservatsgränsen ska ändras alternativt redovisa vilka tillstånd som krävs för att idrottsplatsen ska vara möjlig att bygga.

Kommunstyrelsen beslöt 22 oktober 2001 att ge byggnadsnämnden i uppdrag att upphäva avstyckningsplan för del av Kolartorp (litt nr 26-B) och detaljplan för förskola vid Ejdvägen (litt nr 1-B-78). Byggnadsnämnden får även i uppdrag att upphäva de delar av detaljplan för Snättringe/Utsälje (litt nr

2-A) och detaljplan för förskola och fritidshem vid Lövsångarvägen (litt nr 1-B-85) som ligger inom Gömmarens naturvårdsområde.

Under 2001 har kommunen tagit fram ett förslag till detaljplan för en idrottsanläggning vid Kolartorp, i västra delen av Långängen (enligt karta ovan). För att kunna genomföra föreslagen idrottsplats har därför ett nytt beslutsförslag för Gömmarens naturreservat tagits fram. Det intrång som idrottsplatsen skulle utgöra kompenseras inom reservatet genom att bl a kommunens nya mångbruksplan inarbetas i beslutet. Dessutom görs smärre gränsjusteringar med både tillägg (ca 2 hektar) och upphävande av mark (ca 2 hektar). Dessutom kommer några detaljplaner inom naturreservatet att upphävas (se ovan). Upphävandet av dessa planer har därefter genomförts.

Förslaget till detaljplan för Kolartorps idrottsplats och förslaget till nytt naturreservatsbeslut för Gömmarens naturreservat har sänts ut parallellt.

Kolartorps IP -Intrång och kompensation

Intrånget av idrottsplatsen berör fd industrimark, skogsmark och öppen mark (del av Långängen). Stora delar av de områden som berörs utnyttjas för närvarande som betesmark samt som vinterhagar för hästverksamheten vid Långängens gård. I övrigt utgör inte berörd mark någon målpunkt för det rörliga friluftslivet. Området utnyttjas huvudsakligen för passage till andra områden inom naturreservatet.

Kompensationen för intrånget består i följande:

- Undanta vissa skogsbestånd från skogsbruk (totalt ca 170 ha) i enlighet med kommunens mångbruksplan. Dessutom ges Gömmarravinen skydd mot avverkning.
- Utökning av reservatet med område i närheten av Gömmaren med betydelse för möjligheterna att ströva sjönära.
- En ö med bland annat häckningsplats för storlom i sjön Gömmaren får landstigningsförbud under fåglarnas häckningssäsong.
- Tillgängligheten till naturreservaten förbättras med utökad parkering och bättre tillfart vid Kolartorp.
- Kopplingstväg för hundar införs.
- Planteringsåtgärder genomförs i övergången mot Kungens kurva arbetsområde.
- Intrånget minskar genom att aktiviteter vid Långängens bollplan minskar. Även anläggningen minskar ytmässigt.
- Upphävande av planer inom reservatet som annars kunde ha inneburit en utbyggnad.
- Intrånget av Botkyrkaleden kompenseras genom den ekodukt som avses byggas i området där gränsen ändras.

De yttranden och remissvar som inkommit på förslaget till ändring av Gömmarens naturreservat har inneburit några mindre korrigeringar av beslutet. Se även den separata redogörelsen över inkomna yttranden och remissynpunkter (bilaga 3). De ändringar som gjort är enligt följande:

1. En mindre gränsjustering har gjorts för de parkeringsplatser som används av verksamheter inom Ellipsen 1 (precis NV om föreslagen idrottsplats vid Kolartorp) som ligger (och låg redan vid reservatets inrättande) inom nuvarande reservatsgräns. Den mark som undantas omfattar ca 300 kvadratmeter parkeringsyta.
2. Under rubriken "Skötsel och förvaltning" stod tidigare preciserat vilka myndigheter inom kommunen som ansvar för förvaltning respektive tillsyn. Detta har nu istället angetts generellt med att Huddinge kommun bär ansvaret för förvaltning och tillsyn. Vilka myndigheter inom Huddinge kommun som har respektive ansvar får sedan preciseras i de

reglementen och delegationsordningar som fastställs av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen.

3. I beslutet har även preciserats att kopplingstvång för hundar ej berör jakträttsinnehavare samt fastighetsägare inom området.

Huddinge kommuns bedömning

Området har goda förutsättningar och stort värde för allmänhetens friluftsliv och som utflyktsmål för skolor och barnomsorg. Området innehåller även vetenskapligt mycket värdefulla naturområden. Vidare finns både kulturbeskrivande värdefulla miljöer samt fornlämningar i form av sex stenåldersboplatser.

Mot bakgrund av ovanstående är det motiverat att avsätta området som naturvårdsområde.

Bilagor

1. Beslutslista. Lista över naturreservatet.
2. Skötselplan
3. Redogörelse över inkomna yttranden och remissynpunkter.

SKÖTSELPLAN
För Gömmarens
Naturreservat

Skötselplan för Gömmarens naturreservat

Denna skötselplan har upprättats för inrättandet av Gömmarens naturreservatet och ersätter tidigare skötselplan från 1995. Huvudsakligen innebär denna skötselplan en uppdatering och omstrukturering av tidigare skötselplan.

Skötselplanens mål gäller i princip utan tidsbegränsning. En översyn av skötselplanen bör göras om tio år för att bedöma behovet av en revidering av åtgärdsdelen.

Skötselplanen har utarbetats av Thomas Strid i samarbete med Lars Heins, miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen. I arbetsgruppen för naturreservatet har även följande deltagit; Nils-Erik Selin (exploateringsavd.), Lars Nilsson (planavdelningen), Kurt Lundvall (planavdelningen) och Ulla Bergström (miljökontoret).

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data
2. Syftet med säkerställande och skötsel av Gömmarens naturreservat
3. Beskrivning av området

B. PLANDEL

1. Disposition och skötsel av mark och vatten
 - Behandling av skötselområden
 1. Långängen och Brädgårdsängarna
 2. Brädgårdsskogen –skogen intill Segeltorp
 3. Kolartorp
 4. Före detta åkermark intill brandvägen mellan Fullerstakvarn och Kolartorpet
 5. Gömmarbäcken
 6. Fullersta kvarn
 7. Fullersta kvarndammarna och utloppsäcken från Gömmaren
2. Anordningar för friluftslivet
3. Gränsmarkering, skyltning
4. Tillsyn
5. Uppföljning
6. Ekonomi
7. Källförteckning

KARTA

Skötselkarta

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data

Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Gömmarens naturreservat
Län:	Stockholm
Kommun:	Huddinge
Kommundelar:	Flemingsberg, Segeltorp, Sjödalen-Fullersta, Vårby
Registerområde:	Huddinge
Församling:	Huddinge
Läge:	Registerkarta blad 111, 112, 120-122, 130-132, 140-141, 7545, 7645.
Topografiska kartan blad	10I SV
Ekonomiska kartorna blad	10I 4d och 10I4e
Kordinater	
Markägare och fastighetsbeteckningar:	Glömsta 1:1, 1:14, 1:293, 1:295-98, 1:502-504, 1:511-512, 1:530-536, 2:1-10, 2:12-14, 2:29-30, 2:32-34, 2:38-41 Kolartorp 1:1, 1:18-23, 1:26, 1:30-31, 1:33-50 Kråkvik 2:2 Kungens kurva 1:1, 1:16 Källbrink 1:164 Masmo 1:1-3, 1:5-7 Utsälje 1:90-93, 1:101
Markägare: Glömsta fastighetsaktiebolag, Huddinge kommun och Stockholms stad samt privata fastighetsägare.	
Area:	717 hektar
Därav landareal:	696 hektar
Naturvårdsförvaltare:	Huddinge kommun

Landarean fördelar sig på följande naturtyper: skog och myr 679 hektar, öppen mark 17 hektar och sjö 21 hektar.

2. Syftet med säkerställande och skötsel av Gömmarens naturreservat

Syftet med naturreservatet skall vara att bevara ett område av stort värde för det rörliga friluftslivet samt som undervisningsområde och utflyktsmål för skolor och barnomsorg. Syftet är vidare att bevara samt utveckla områdets vetenskapliga natur- och kulturvärden samt fornminnen.

Syftet ska nås genom att:

- delar av området (zon A) undantags från skogsbruk
- särskild hänsyn tas till naturmiljön och friluftslivet i samband med skogsbruket
- lämna vissa skogsbiotoper där de vetenskapliga naturvärdena ges möjlighet att utvecklas
- gynna en artrik flora på vissa gräsmarker med slätter och/eller bete
- bevara en ålderdomlig landskapskaraktär runt Kolartorpet, Fullersta kvarn och Långängen
- skydda områdets fornlämningar
- underlätta områdets nyttjandemöjlighet för friluftslivet
- informera om områdets kultur- och naturvärden.

3. Beskrivning av området (se även naturreservatsbeslutet)

3.1 Naturförhållanden

Vattenområde

Naturreservatets vattenområden utgörs av sjön Gömmaren (vilken är en av de första sjöarna i Tyresåns sjösystem) och dess utloppsbäck, Gömmarbäcken, Fullersta kvarndammarna samt mindre bäckar och öppna diken.

Sjön Gömmaren är en sk."put and take sjö" där laxfisk kontinuerligt utplanteras för sportfiske. I Gömmaren finns även signalkräftor utplanterade. Sjön Gömmaren är näringsfattig och har huvudsakligen god vattenkvalitet. I kanterna av sjön finns på flera ställen gungfly med vitmossa och enstaka tallar. Sjön avvattnas mot öster förbi Fullersta kvarn.

Sjön är ett mycket omtyckt utflyktsmål för både Huddingebor och från angränsande kommuner. Skolor, fritidshem och förskolor utnyttjar sjön till bad, fiske m m. Idag är slitaget runt sjön stort. Eldning på berghällar är också ett problem. För vidare information se Gömmarutredningen 1990 och Kulturmiljöstudie 1989. I Gömmaren får motordrivna fartyg (d v s motorbåtar, vattenskotrar m m) ej användas.

Gömmarbäcken ligger delvis i en djup ravin. Denna ravin har klassats med mycket högt naturvärde i länsstyrelsens naturvårdsprogram. Ett flertal sällsynta

växtarter förekommer här (se skötselområden). I Gömmarbäcken finns även en självreproducerande stam av bäckröding.

Öppen mark

Den öppna marken består av befintlig samt nedlagd jordbruksmark liksom av friska och fuktiga gräsmarker. Den öppna marken utnyttjas till stor del av friluftslivet. Delar av den öppna marken hävdas genom slätter respektive bete. På Långängen och Brädgårdsängarna betar hästar från Långängens gård. Vid Kolartorp betar får från Lövsta gård och vid Fullersta kvarn finns några privata hästar.

3.2 Rörligt friluftsliv

Området är mycket välbesökt. Ett rikt stignät finns för promenader, vandring, löpning (även elljusspår), skidåkning, cykling, ridning. Konkurrens finns mellan ridande och gående. Detta trots att ridning endast är tillåten på anvisade ridstigar. Både stallet vid Långängens gård och omkringliggande stall utnyttjar området för ridturer.

Inom området finns, elbelysta motionsspår, badplats m m och en ridanläggning.

En anlagd eldstad finns i sjön Gömmarens västra ände. Idag är eldning ett problem framför allt runt sjön Gömmaren där berghällar förstörs. Eldning sker även på andra olämpliga ställen.

3.3 Kulturhistoria

Stenålder

För ca 7000 år sedan bestod Gömmarområdet av några mindre öar. Hit kom människor som förmodligen livnärde sig på fiske och jakt på säl och fågel. Spåren efter dem består mest av avfall från redskapstillverkningen (kvartsavslag). Sex stenåldersboplatser från denna tid och en 2000 år yngre boplatz har hittills hittats i Gömmarområdet. De är registrerade som fornlämningar. De ligger i södervända moränslutningar beväxna med skog ca 50 m över havet. Den yngre ligger ca 30 m över havet. (fornlämningsnummer; 151, 257, 258, 260, 261, 262 och 291.)

Kristi födelse - nutid

Under tiden från Kristi födelse till vikingatid etablerades de flesta av Huddinges större gårdar. De har ofta legat kvar på ungefär samma plats genom historien och samma marker har i stort sett använts. Vartefter befolkningen ökade expanderade bebyggelsen och nya marker för bete och odling togs upp. Många torp tillkom under 1500-1800-talet. Jordbruket dominerades länge av boskapsskötsel. Fornlämningar från denna tid ligger ofta i anslutning till dagens kulturlandskap. Marken som fornlämningarna ligger på har tidigare ofta använts som betes- eller slättermark och har därmed hållits öppen. Genom att hävda kulturlandskapet förhöjs fornlämningarnas värde och man får en uppfattning om den miljö som en gång fanns. Fornlämningar på hävdad mark har därför ett stort pedagogiskt värde. På motsvarande sätt förhöjs det gamla kulturlandskapets värde av tillvaron av

fornlämningar. Skyddsvärd flora och fauna finns ofta i anslutning till fornlämningar.

En beskrivning av gårdar, torp och skyddsvärda kulturmiljöer inom bl a Gömmarområdet finns i läns musei byråns "Kulturmiljöstudie 1989" som utförts på Huddinge kommuns initiativ samt i hembygdsföreningens skrift .

Områdets fornlämningar och värdefulla kulturmiljöer finns inritade på bifogad karta.

3.4 Tillgänglighet

Området nås till fots från bostadsområdena Segeltorp, Snättringe, Glömsta, Masmo, Vårby gård samt Kungens kurva arbetsområde. Flitigt använda portar in i området är Långängen, Kolartorpsvägen, Gömmarvägen samt Dammtorpsvägen. Busshållplatser finns vid Gamla Stockholmsvägen söder om området och Kungens kurva i norr. Parkeringsplatser för bilburna besökare finns vid Gömmarens badplats, Långängens östra ände, Gömmarvägen vid sjön Gömmarens västra ände, Snickarkrogsvägen, korsningen Stockholmsvägen-Dammtorpsvägen samt planeras vid Kolartorpet.

Samtliga vägar inom området, förutom Fullersta kvarnsvägen fram till Fullersta kvarn och Gömmarvägen fram till sjön Gömmarens västspets, är avstängda för allmänhetens motorfordon. Övriga vägar inom området får endast nyttjas av behörig trafik, såsom boende och för områdets skötsel.

3.5 Slitage- och störningskänslighet

På grund av områdets stora besöksstryck och de många olika typer av nyttjare som finns inom området så är området slitet i vissa delar. Det gäller bland annat runt sjön Gömmaren där berg och tunna jordlager dominerar. Även ridningen har orsakat slitage av stigar i området.

3.6 Jakt, fiske, faunavård

Jakt sköts och regleras av fastighetsägarna.

I Gömmarbäcken finns en naturlig stam av bäckröding. Sjön Gömmaren är en så kallad "put and take-sjö" där man kontinuerligt sätter ut fångstfärdig laxartad fisk för sportfiske. Detta sköts av Långsjön/Gömmarens fiskevårdsförening.

Signalkräftor finns även utplanterade i sjön.

B. PLANDEL

1. Disposition och skötsel av mark och vatten

1.1 Övergripande mål

Områdets betydelse för allmänhetens rörliga friluftsliv liksom områdets vetenskapliga naturvärden och kulturmiljövärden skall bevaras och i vissa fall utvecklas.

Karaktären av ett skogslandskap, med några små ålderdomliga kulturlandskap insprängda (Kolartorpet, Fullersta kvarn och Långängen), skall bibehållas. De öppna markerna skall helst hållas öppna genom slåtter och bete för att gynna ett artrikt växt- och djurliv. Områdets pedagogiska värden att tätortsnära visa ett naturområde skall utnyttjas.

Åtgärder skall utföras i syfte att skapa en tilltalande rekreations- och kulturmiljö och med stort hänsynstagande till växt- och djurliv. Särskild hänsyn skall tas till sällsynta, störnings- eller slitagekänsliga växter och djur.

Engagemang och initiativ från allmänheten, föreningar och skolor skall uppmuntras. Bland annat kan mark upplåtas för ängsskötsel eller för att sätta upp holkar.

Vissa riktlinjer och åtgärder anges speciellt i avtal t.ex hyresavtal och arrendeavtal. Om inget annat anges är det markägarens ansvar.

Vattenområde

Vattenområdenas goda vattenkvalitet skall bevaras med sitt växt- och djurliv och näringsläckage liksom andra föroreningar måste begränsas till sjön Gömmaren och områdets vattendrag. Sjön Gömmaren skall behålla sitt värde som sjö för sportfiske.

Gömmarbäckens höga vetenskapliga naturvärden får inte påverkas av vattenkvalitetsförändringar och -kvantitetsförändringar. Vattentillgången skall säkras året runt och årstidsbundna vattenstands- och vattenföringsvariationer bör vara möjliga. Bäckens skall även tillåtas svämma över och meandra fritt. En god vattenkvalitet och vattenmängd skall säkras för bäckens biologiska liv.

Förutom en badplats, några eldstäder och en stig runt sjön bör inga ytterligare anläggningar komma till.

Öppna diken i jordbrukslandskapet och alla våtmarker bevaras och deras höga värde för växt- och djurlivet bör uppmärksammas vid eventuella åtgärder.

Öppen mark

Målet med hävden av den öppna marken skall vara att bevara och återskapa ett kulturpräglad öppet landskap, med omväxlande slåtter- och betesmarker. Den

ängsflora som finns i undanträngda lägen bör gynnas genom mer intensiv skötsel för att den på sikt skall breda ut sig.

Det nuvarande odlingslandskapet med åkerholmar, diken och vägrenar skall bevaras. Landskapet skall hållas öppet genom hävd som gynnar en art- och individrik flora och fauna. Landskapsbilden bör vara omväxlande med ytor där det förekommer slåtter, bete och vallodling. Även skogsbete bör förekomma. Hävden får dock ej påverka vattenområdenas vattentillförsel och -kvalitet negativt.

Småbiotoper i odlingslandskapet och ängsskötsel

Dessa småmiljöer skall bevaras för att hålla kulturlandskapet levande och variationsrikt samt för att uppnå en hög biologiska mångfald. Tidigare ängs- och hagmarker bör restaureras och vårdas.

Skog

Hävden av skogen skall syfta till en varierad och tilltalande miljö för friluftslivet samt gynna värdefull flora och fauna som är knuten till skogsmark. För att nå en hög biologisk mångfald i skogen är det därför viktigt att iaktta hänsyn och stor försiktighet i skogsbruket.

Områdets kvarvarande naturskogsbestånd och sumpskogar bör bevaras. Vissa partier skall helt undantas från skogliga åtgärder och tillåtas utvecklas fritt (se beslutskarta). Sumpskogar som dikats bör återställas.

Skötseln av skogen får ej påverka vattenområdenas vattenkvalitet negativt. Den skall även ske med stor hänsyn till naturvårdens, friluftslivets samt de kulturhistoriska intressena.

Skogsbryn

Breda, flerskiktade skogsbryn med ett välutvecklat buskskikt bör eftersträvas. Ur floravårdssynpunkt är det negativt med allt för täta buskage, då många fåltskiktsarter är beroende av öppna gläntor. Strävan skall därför vara att uppnå omväxlande täta och öppna partier. Brynen skall inte ha en parklik karaktär.

Jakt, fiske, faunavård

Åtgärder skall vara förenliga med målsättningen att befrämja ett art- och individrikt djurliv inom området.

Det naturligt reproducerande beståndet av bäckröding i Gömmarbäcken skall skyddas. Sportfiske sker i sjön Gömmaren.

Fornlämningar och kulturmiljöer

Fornlämningarna och värdefulla kulturmiljöer i form av byggnader och mark skall skyddas från förstörelse. De skall kunna ses av allmänheten. Hävden av fornlämningarna och värdefulla kulturmiljöer skall syfta till att återskapa det äldre kulturlandskapet och på så sätt förhöja fornlämningarnas och kulturlandskapets miljö- och pedagogiska värde.

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

Vattenområde

Här nedan redogörs för de generella riktlinjer som skall gälla för skötseln.

Även riktlinjer under jord- och skogsbruksavsnitten syftar bl a till att förbättra vattenkvaliteten. Fisket regleras under fiskeavsnittet.

- Återhållsamhet skall iakttas med gödsling och besprutning av omgivande marker. Detta för att minimera de negativa effekterna för djur och växter. Läckage av dylika ämnen skall minimeras.
- Spridning av växtnäringsämnen (konstgödsel, kreaturgödsel m m) på åkermark skall regleras i arrendeavtal eller liknande så att övergödning ej sker.
- Lagring av kemikalier, petroleumprodukter, växtnäringsämnen o dyl för jord- och skogsbrukets behov får inte ske intill vattendrag.
- Kulvertering av diken etc är inte tillåten.
- Markarbeten inom naturreservatet, såsom skogliga åtgärder, vägarbeten, och röjning, får ej företas före samråd med kommunen.
- Ingen förändring av Gömmarbäcken får göras.
- Kontroll av Gömmarens vattenkvalitet utförs två gånger per år av miljökontoret.
- Skräp städas kontinuerligt bort från vattendragen av berörd markägare.

Öppen mark

- Den öppna marken bör främst hävdas genom slåtter med upptag och/eller betesbruk. Slåtter bör ske i juli eftersom det gynnar en artrik ängsflora.
- Vid slåtter med upptag bör endast skärande eller klippande redskap användas, t ex slåtterbalk. Roterande klinga, kniv eller tråd är olämpligt.
- Bete och slåtter skall uppmuntras. Före detta hagmarker eller gammal åkermark bör restaureras och vårdas.
- Till jordbruksmarken intilliggande skog kan med fördel betas.
- Markägarna skall planera och kontrollera betestrycket så att inte överbetning sker. Detta bör regleras i arrendeavtal.

- Återhållsamhet skall iakttas med gödsling så att läckage av växtnäringsämnen minimeras. Detta regleras i arrendeavtal el. dylikt.
- Åkermark skall ha en zon (en maskinbredd) närmast vattendrag som lämnas fri från plöjning och gödsling. Detta för att minska läckage till vattendrag samt möjliggöra artrikare åkerrenar.
- Täckdikning av idag öppna diken får ej ske. Tidigare igenlagda diken bör öppnas upp där så är möjligt och lämpligt. Nya våtmarker bör tillskapas t ex vid Långängen.
- Stängselövergångar samt eventuella broar skall anordnas vid välfrekventerade stigar och leder av markägare i samråd med naturvårdsförvaltaren.
- Stängsel bör så långt möjligt anpassas till landskapsbilden och kulturmiljön. Taggtråd och elstängsel bör undvikas. Elstängsel kan dock användas för temporära beteshagar.

Småbitoper i odlingslandskapet och ängsskötsel

- Åkerholmar, odlingsrösen, block, öppna diken, gamla fristående träd och liknande småmiljöer bevaras och får inte planteras. Solitära träd och ett buskskikt skall bevaras. Vissa åkerholmar kan dock gallras för att bibehålla en öppen karaktär. Ädellöv och bärande träd och buskar gynnas i första hand.
- Vägrenar o dyl bör slåttas helst i juli av väghållare. Helst med skärande eller klippande redskap.
- Igenväxande ängsmarker med extra artrik flora bör hävdas mer intensivt och gärna på ett traditionellt sätt med röjning, fagning, slåtter med upptag och efterbete. För att gynna en artrik flora bör ängsskötseln ske enligt följande; På våren fagas ängen d v s löv, grenar m m tas bort. Slåtter sker i juli. Helst bör skärande eller klippande redskap användas, t ex slåtterbalk. Roterande klinga, kniv eller tråd är olämpligt. Efter slåtter tas slaget gräs bort så fort som möjligt. I augusti-september bör ängen efterbetas. Gödsling får ej ske. Ideella föreningar och skolklasser bör uppmuntras att sköta en äng.

Skog

De riktlinjer som återfinns nedan är rekommendationer för markägare inom området. De skall dock betraktas som krav inom Huddinge kommuns mark.

- Följande miljöer undantas från åtgärder: Skogliga impediment såsom hållmarksbunden tallskog samt mindre kantzoner. I lövdominerade områden kan dock med fördel gran röjas eller successivt gallras bort. Detta gäller särskilt alkärr. Inom zon A på beslutskartan får inga skogliga åtgärder ske.
- Följande miljöer bör undantas från åtgärder (För Huddinge kommuns eget markinnehav skall det dock betraktas som krav): Strandskog, sumpskog och alkärr, små surdrog och fuktstråk, mindre dungar av äldre lövträd insprängda i barrskog och bergbranter med rasbrantskaraktär. En

rekommendation är att även övriga markägare har en låg intensitet inom dessa miljöer och bevarar dem i så stor omfattning som möjligt.

- Torr-rakor, lågor, hålträd, enstaka gamla grova träd, gamla ädellövträd, hasselbuskar, grova aspar, äldre säl, bärande träd och buskar o dyl bör regelmässigt sparas vid skogliga åtgärder.
- Landskapsvårdande åtgärder i form av frihuggning av solitära träd, i synnerhet ekar, kan förekomma på lämpliga platser.
- Reglerat skogsbyte kan med fördel tillåtas intill de öppna markerna.
- Vid röjning och gallring bör lövinblandning eftersträvas på lämplig mark.
- Samråd med förvaltaren skall ske innan avverkning.
- Föryngringsytor bör ej vara större än 2 ha. Där så är möjligt kan som alternativ till trakthyggesbruk andra föryngringsmetoder provas.
- Avverkning och utkörning av virke bör ske så att markskador ej uppstår. Omfattande markskador skall alltid lagas. Välfrekventerade stigar och leder samt rastplatser skall hållas fria från avverkningsavfall.
- Helträdsutnyttjande bör undvikas på magrare mark.
- Avfall från lövträd kan med fördel kvarlämnas.
- Sjön och vattendrag rensas från röjningsavfall och avverkningsavfall.
- Rena monokulturer av barrträd bör undvikas.
- Öppen mark som ej brukas skall ej skogsodlas.
- Avvattnade våtmarksskogar (sumpskogar) kan med fördel återskapas.

Skogsbryn

- Olikåldrighet och mångfald av arter i beståndet skall eftersträvas. Låt därför vissa lövträd stå kvar och bli gamla, t ex ädellövträd och gamla aspar som är värdefulla boträd. Döda träd stå/ligga kvar där de inte hindrar framkomligheten. "Städning" bör undvikas.
- Kulturlandskapets bärande träd bör gynnas på grund av sin stora betydelse för fågellivet, t ex oxel, fågelbär, vildapel, getapel, rönn, hägg och olvon.
- Röjning och gallring bör ske försiktigt och successivt. Ingrepp som är så kraftiga att slybuskage av asp uppkommer skall undvikas.

- Brynen bör hållas efter så att de inte växer in på den nuvarande öppna marken.

Jakt, fiske, faunavård

- Jakt regleras av berörd fastighetsägare och eventuella nyttjare inom gällande lagstiftning. Som övergripande riktlinje gäller att eventuell jakt skall ske med hänsyn till områdets stora betydelse för friluftslivet.
- Fiske är endast tillåtet i sjön Gömmaren. Undantag kan vara skyddsfiske i Gömmarbäcken där rovfisk får fiskas om de utgör hot mot bäckrödingbeståndet. Detta får ske efter samråd naturvårdsförvaltaren.
- Ansvariga för sportfisket i Gömmaren är Långsjön-Gömmarens fiskevårdsförening.
- Utplantering av fisk och kräftor får endast göras i sjön Gömmaren och efter samråd med naturvårdsförvaltaren och fiskevårdskonsulenten.
- Reglering av antal sportfiskare sker i samband med kortförsäljning.
- Fåglar och fladdermöss bör aktivt gynnas genom uppsättning av holkar samt skyddande av boträd.
- I samband med olika åtgärder skall hänsyn tas till bl a hålbbyggande fåglar och annan fauna genom att i möjligaste mån kvarlämna ihåliga träd samt fruktbärande träd och buskar.

Fornlämningar och kulturmiljöer

Utöver vad fornminneslagen anger gäller;

- Ombyggnader, tillbyggnader, nybyggnader och skötsel av äldre byggnader och i värdefulla kulturmiljöer såsom Fullersta kvarn, Kolartorpet, Gömmartorpet och Långängen skall stor hänsyn tagas. För ytterligare information se Huddinge Kulturmiljöinventering 1986.
- Träd och buskar bör röjas bort från fornlämningarna, för att dessa skall framträda bättre. Detta skall utföras på sådant sätt att slyuppslag undviks.
- Anläggningar såsom stigar, leder eldplatser får ej anläggas på fornlämningarna.
- Slätter med upptag och bete bör vara de åtgärder som håller fornlämningarna öppna där så är möjligt.
- Klippande och skärande redskap bör användas vid slätter. I hagmarker skall betetrycket vara väl avvägt.

- Röjningsmaterial som kan tillföra jorden näring skall vid restaurering i odlingslandskapet föras bort. Detta för att så snabbt som möjligt återskapa en grässvål och undvika uppkomst av sly och högvuxna örter.
- Fornlämningar och värdefulla kulturmiljöer skall där så är möjligt hävdas på ett sådant sätt att det äldre kulturlandskapet framträder. Läns museibyrån bör ges i uppdrag att utföra kart- och fältstudier för att ta fram skötselanvisningar för fornlämnings- och kulturmiljöområden.

Behandling av skötselområden

För att förenkla skötselplanen gäller för merparten av området endast de generella riktlinjerna. Områdesbeskrivningen nedan omfattar ett antal skötselområden med speciella riktlinjer. Texten upptar områdesbeskrivning, mål med skötseln, samt åtgärder för att uppnå målet. Förutom detta gäller, som i området som helhet, de generella riktlinjerna.

I den mån generella och speciella riktlinjer talar mot varandra, gäller de speciella riktlinjerna.

1. Långängen och Brädgårdsängarna

Beskrivning:

Tidigare brukad åkermark som idag delvis hålls öppen genom slåtter för hö. Vissa delar växer igen allt mer med sly. I västra delen av Långängen ligger en Långängens gård med hästhållning. Kring anläggningen finns beteshagar. Områdena har ett högt besöksstryck för rekreation samt som naturstudieområde för skolor. Området har också höga värden för grod- och kräldjur. För mer information se Gömmarutredningen 1990 och Kulturmiljöstudie 1989 (Huddinge kommun).

Mål:

Öppen gräsmark som sköts som vall för foderproduktion samt som betesmark. De största delarna av området ska dock vara tillgängliga för friluftslivet året runt. Inga ytterligare delar av den öppna marken får ej inhägnas utan ska vara tillgängliga för friluftslivet. Områdets diken bevaras och igenlagda diken återställs efter hand för att gynna den biologiska mångfalden. Våtmarker för biologisk mångfald nyskapas på Långängen. Videbuskar runt dikenna bevaras.

Istandsättningsåtgärd:

Sly som vandrat ut på gräsyrtorna röjs bort. I och kring diken skall dock videbuskar sparas på grund av bl a sin betydelse för fågellivet.

Det är lämpligt att plantera en trädgrupp i västra delen av Långängen som skymmer Kungenskurvaområdet. Detta för att återge Långängen känslan av att

vara ett grönt rum. De träd och buskar man väljer skall finnas naturligt inom området såsom t ex björk och asp.

Nya våtmarker (dammar) anläggs på lämpliga platser på Långängen.

Kontinuerlig skötsel:

De öppna gräsyterna sköts som vall och/eller betesmark. Betetrycket avvägs på sådant sätt att markskador ej uppstår och att hagens grässvål hålls intakt. Sly röjs kontinuerligt bort från de öppna ytorna. I och kring diken skall dock videbuskar sparas.

2. Brädgårdsskogen -skogen intill Segeltorp

Beskrivning:

Skogen består till stor del av grova ekar samt hasselbuskar. I många gläntor har marken vuxit igen med asp. På de höjdryggar som finns i området växer små partier med hållmarkstallskog. I västra delen av området finns ett område dominerat av äldre granskog. Några av Huddinges äldsta tallar växer inom området.

Närheten till Segeltorp gör att många nyttjar skogen för kortare promenader och som en första etapp vid längre vandringar.

För mer information se Gömmarutredningen.

Mål:

Skogsbruk bedrivs ej. Lövskogsbestånden skall domineras av fram för allt ek, grov asp och hassel men även med ett inslag av andra trädslag. Hållmarkerna domineras av tall. Granskogen behålls som granskog.

Stigar hålls öppna för friluftslivet.

Istandsättningsåtgärd:

Inga.

Kontinuerlig skötsel:

Gran gallras vart 5:e år inom lövbestånden. I lövbestånden kan viss luckhuggning vara nödvändig för att få förnygring av bl a ek och hassel. Gran- och tallskogarna lämnas för fri utveckling. All död ved, både stående och liggande, sparas. Lågor tas endast bort från stigar.

3. Kolartorp

Beskrivning:

Ett litet odlingslandskap runt det gamla torpet Kolartorp. De öppna gräsyterna som tidigare varit åkermark och betesmark har restaurerats i slutet av 1990-talet. Större delen utgör nu betesmark för får. Vissa botaniska värden finns. Här finns också en villa samt några gamla lador som hyrs ut.

För mer information se Gömmarutredningen 1990 och Kulturmiljöstudie 1989.

Mål:

Öppna gräsytor som hävdas antingen genom slåtter eller bete.

Istandsättningsåtgärd:
Inga.

Kontinuerlig skötsel:
Slåtter och/eller bete av den öppna marken. Gödsling får ej förekomma då det minskar markernas värde för växter och insekter.

4. Före detta åkermark intill brandvägen mellan Fullersta kvarn och Kolartorpet

Beskrivning:
Gammal åker och betesmark som nu växer igen. Två granplanteringar är gjorda. Marken är delvis frisk, delvis fuktig.

Mål:
En öppen hävdad mark som antingen betas eller slåtrats.

Istandsättningsåtgärd:
Röjning av gran och sly.

Kontinuerlig skötsel:
Området betas eller slås kontinuerligt. I ena delen av området finns en äldre granplantering som avverkas då den är färdigvuxen. Därefter får den återgå till öppen gräsmark. Om marken skall betas av t ex hästar är det mycket viktigt att betetrycket avvägs på sådant sätt att markskador ej uppstår och att hagens grässvål ej uttunnas. Gödsling får ej förekomma.

5. Gömmarbäcken

Beskrivning:
Bäckravin omgiven av granskog. Övre delen av ravinen är grund och negativt påverkad av avverkningar. Området har av länsstyrelsen klassats med mycket högt naturvärde med ett flertal sällsynta växter. I bäcken som meandrar fritt finns en naturlig stam av bäckröding. En del skräp ligger i bäcken. För mer information se Gömmarutredningen.

Mål:
Orörd bäck och bäckravin omgiven av en olikåldrig naturgranskog.

Istandsättningsåtgärd:
Ta bort skräp ur bäckravinen. Möjligheten att öka vattenföringen till Gömmarbäcken får utredas.

Kontinuerlig skötsel:
Alla arbetsföretag inom Gömmarbäckens avrinningsområde skall ske med största försiktighet så att de hydrologiska betingelserna ej påverkas. Dikning eller andra

typer av avledning av vatten får ej ske inom avrinningsområdet. Fri utveckling i och vid bäckravinen enligt karta. För att undvika förslitning av bäckravinen bör inga stigar anordnas i dess nedre och mest känsliga del.

6. Fullersta kvarn

Beskrivning:

Ett litet odlingslandskap med ett gammalt timrat kvarntorp. De öppna gräsyterna betas av hästar. Vissa delar av betesmarkerna har höga botaniska värden med bl a rävstarr och brunklöver. I områdets nordostdel finns en kallkälla. För mer information se Gömmarutredningen 1990 och Kulturmiljöstudie 1989.

Mål:

Öppna gräsytor som hävdas antingen genom slåtter eller bete.

Istandsättningsåtgärd:

Inga.

Kontinuerlig skötsel:

Slåtter och/eller bete av den öppna marken. Gödsling får ej förekomma då det minskar markernas värde för växter och insekter.

7. Fullersta kvarndammarna och utloppsbäcken från Gömmaren

Beskrivning:

Fullersta kvarndammar ligger nedströms Gömmarens utloppsbäck. Bäckens rinner både genom skog, öppen mark samt bebyggelse. Under stora flöden avleds vatten från bäcken via ett dike vid Dammtorpsvägen. Dammarna utnyttjas även på så sätt att vatten kvarhålls under höga flöden så att översvämningarna längs Fullerstaån blir mindre.

Vid Fullersta kvarn låg tidigare en kvarn. Nu återstår endast kvarnfundamentet av gråsten, dammarna och kvarntorpet. I hållar invid dammen finns ett antal minnesinskrifter, t ex "Farväl du kära fosterland 1872", inristat av en mjölnardräng som for till Amerika.

De grunda dammar har en tät vattenvegetation och är av stort värde för en sällsynt mossflora. Här växer bl a jätteskedmossa (*Calliergon megalophyllum*) som endast finns på högst ett tiotal lokaler i Stockholmstrakten. Under torrperioder torkar delar av dammarna ut.

I utloppsbäcken från dammarna under de alar som kantar bäcken växer även bäckkryp-mossa (*Amblystegium fluviatile*) på blöta stenar samt den sällsynta kvarnbäckmossan (*Hygrohypnum luridum*).

Dammarna besöks av skolor, fritidshem och daghem som en del i undervisningen med bl a studier av vattendjur.

För mer information läs Gömmarutredningen och Kulturmiljöstudie 1989.

Mål:

Bevara dammarna och Gömmarens utloppsbäck med deras höga natur- och kulturvärde samt att för dessa trygga en god vattentillgång. Dammarna bör ha mer eller mindre stora klarvattenytor. Inget vatten får avledas från bäcken.

Istandsättningsåtgärd:

Dammarna bör rensa upp men inte allt för mycket med tanke på bl a den sällsynta jätteskedmossan. En lättare rensning skulle däremot gynna arten. När dammarna ska rensas bör länsantikvarien kontaktas.

Sly i kanterna bör röjas bort.

En informationstavla om områdets historia m m sätts upp i området.

Kontinuerlig skötsel:

Hålla efter sly i och kring dammarna samt igenväxning av dammarna. Endast lättare rensningar görs i dammarna. De alar som kantar utloppsbäcken får ej avverkas. Inga döda träd får avlägsnas. Området runt hållarna med inskrifter hålls öppet. Endast några enstaka buskar sparas. Inga avverkningar får ske i anslutning till dammarna eller bäcken. Dock kan gran gallras. All död ved som faller kring och i bäcken skall ligga kvar.

2. Anordningar för friluftsliv

2.1 Övergripande mål

Området skall bevaras som ett tätortsnära naturområde och kulturlandskap av stort värde för allmänhetens friluftsliv samtidigt som områdets vetenskapliga och kulturella värden skall skyddas och vårdas. De naturliga förutsättningarna för friluftslivet skall vara styrande för områdets nyttjande. Området skall kunna användas som studieobjekt för bl a skolor.

Vägarna inom området skall vara avstängda för allmänhetens motorfordon med undantag för Fullerstakvarnsvägen fram till Fullersta kvarn, Gömmarvägen, Rytta vägen och Dammtorpsvägen.

2.2 Åtgärder och skötsel

- Befintliga parkeringsplatser i anslutning till området bör finnas kvar.
- Inga ytterligare friluftsanordningar/anläggningar utöver leder, spår, eldplatser, vindskydd och liknande skall anläggas. Eldstäder bör anläggas på några platser runt sjön.
- Kanaliseringen av friluftslivet ska ske. Detta gäller särskilt ridning som endast får ske på anvisade vägar och stigar. Längden elljusspår bör så långt möjligt begränsas. Asfaltering skall ej tillåtas då åtgärden förstör bilden av ett ålderdomligt kulturlandskap samt upplevelsen av orördhet. Nyanläggning av spår och leder skall ske restriktivt och föregås av samråd inom kommunen.
- Stigar och leder sköts genom åtgärder som bl a utläggning av spänger och broar. För detta ansvarar naturvårdsförvaltaren.
- Stängselgenomgångar skall alltid anordnas vid välfrekventerade stigar och leder av berörd markägare.
- Särskilda ridstigar anläggs och sköts av naturvårdsförvaltaren. Ridstigarnas lokalisering skall göras i samråd med naturvårdsförvaltaren, miljökontoret och Långängens gård.
- Uppskyltning av befintliga stigar ombesörjs av naturvårdsförvaltaren.
- Långsjön/Gömmarens fiskevårdsförening i samråd med naturvårdsförvaltaren ansvarar för anläggning av ytterligare eldstäder runt sjön Gömmaren.
- Huddinge kommun ansvarar för renhållningen inom området. Sopor omhändertas av Huddinge kommun. Av allmänheten besökta platser städas genom Huddinge kommuns försorg.

- Informationstavlor skall finnas uppsatta vid tillfarterna till området samt på lämpliga platser inom området (se skötselplanekartan). Detta ombesörjs av naturvårdsförvaltaren.
- En aktuell informationsfolder skall finnas tillgänglig i anslutning till området. Naturvårdsförvaltaren ansvarar för folderns utformning i samråd med kommunen.
- Vid områdets fornlämningar och intressanta kulturmiljöer bör informationsskyltar sättas upp.
- En naturstig med naturinformation kan med fördel anläggas vid någon befintlig stig.

3. Gränsmarkering, skyltning

Reservatets gränser skall markeras ut av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar. Naturvårdsförvaltaren ansvarar även för övrig skyltning (vägvisare, leder, stigar etc). Skyltningen utförs enligt svensk standard (SIS 03 15 22 och SIS 03 12 11)

4. Tillsyn

Naturvårdsförvaltare och tillsynsmyndighet är Huddinge kommun. Övervakning inom naturreservatet utförs av naturvårdsförvaltaren. I arbetsuppgifterna bör bl a ingå kontroll av efterlevnaden av reservatsbestämmelserna, skyltning, stigar och städning. Förvaltaren skall fortlöpande samråda med tillsynsmyndigheten särskilt i frågor där skötselplanen inte klart reglerar åtgärden.

Naturvårdsförvaltaren ansvarar för tillsynen över området. För tillsynen bör en särskild tillsynsman utses som skall föra dagbok där iakttagelser och åtgärder noteras.

För underhåll av stigar och leder ansvarar naturvårdsförvaltaren.

Markägare ansvarar för att skogs- och jordbruk följer naturreservatets föreskrifter och riktlinjerna i aktuell skötselplan.

Ansvariga för sportfisket i Gömmaren är Långsjön/Gömmarens fiskevårdsförening.

5. Uppföljning

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder samt annat som kan vara av intresse för förvaltningen. Dokumentationen skall årligen ställas samman och delges miljökontoret. Dokumentationen är viktig då den skall ligga till grund för ändringar i förvaltningen och som underlag för eventuell revidering av skötselplanen.

Vid dokumentation skall anges:

- Plats för åtgärden
- Åtgärdens art
- Tidpunkt för åtgärdens utförande
- Eventuell notering om åtgärdens effekt
- Kostnader för naturvårdsförvaltningen
- Intäkter
- Intressanta iakttagelser som kan vara av intresse för förvaltningen

Noteringar görs lämpligen för respektive skötselområde och sammanställs på blankett.

Det är värdefullt om förändringar dokumenteras fotografiskt.

Inventeringar av områdets naturvärden bör göras regelbundet vilka ska ligga till grund för att se om reservatets föreskrifter och skötsel ger önskat resultat. Inventeringar ska initieras av reservatsförvaltaren i samråd med tillsynsmyndigheten för reservatet.

6. Ekonomi

Kostnaderna för naturreservatets skötsel beräknas täckas inom ordinarie budget.

7. Källförteckning

Colinder, P. och Haglund, A., Ekologigruppen AB 1996: Grönstrukturen i Stockholmsregionen. Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns Landsting.

Huddinge kommun 1989: Gömmarutredningen.

Huddinge kommun 1994: Jord- och skogsbruksprogram för Huddinge kommun.

Huddinge kommun 1996: Åtgärdsplan del 1 för jord- och skogsbruk i Huddinge kommun.

Huddinge kommun 2001: Mångbruksplan.

Huddinge hembygdsförening 1999: Torp och gårdar i Huddinge.

Hylander, C 1996: Inventering av mossor i Huddinge.

Karlsson, R 1996: Skogsinventering i Huddinge kommun.

Klevemark, E. och Klevemark, B. 1996: Botanisk inventering inom Huddinge kommun. Huddinge kommun.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1996: Naturkatalog för Stockholms län (remissutgåva).

Miljökontoret i Huddinge kommun 1997: Inventering av rödlistade arter på södertörn.

Miljökontoret i Huddinge kommun 1997: Huddinges grönstruktur. Underlag för Översiktsplan 1997.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden och AB CONEC 1989: Naturinventering 1989. Huddinge kommun.

Naturvårdsverket 1990: Områden av riksintresse för naturvärden & friluftsliv. Rapport 3771.

Skogsvårdsstyrelsen: Nyckelbiotopsinventeringen.

Södertörnsekologerna 2000: Inventering av vattenväxter.
Södertörnsekologerna 2002: Inventering av Trollsländor.